

Anna Nowak

Mediacja w postępowaniu z nieletnimi

Chowanna 2, 116-125

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

„Chowanna”	Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego	Katowice 2006	R. XLIX (LXII)	T. 2 (27)	s. 116–125
------------	--	---------------	-------------------	--------------	------------

Anna NOWAK

Mediacja w postępowaniu z nieletnimi

Współcześnie zarówno przestępczość nieletnich, jak i inne przejawy zachowań dewiacyjnych dzieci oraz młodzieży przybierają groźne formy i duże rozmiary.

W związku z krytyką nieefektywności tradycyjnego systemu resocjalizacyjnego i tradycyjnych sankcji karnych (które nie przynoszą oczekiwanych rezultatów, a często wręcz powodują negatywne skutki – wysoki stopień powrotności do przestępstwa nieletnich w zakładach poprawczych, nieprzystosowanie społeczne, napiętnowanie przez społeczeństwo), ale także w związku z brakiem odpowiedniego pedagogiczno-psychologicznego przygotowania sędziów oraz pogłębiającym się procesem anomii wśród personelu placówek resocjalizacyjnych poszukuje się nowych metod oddziaływania resocjalizacyjnego. Do czynników tych dodać trzeba wysokie koszty utrzymania placówek resocjalizacyjnych. Można również odwołać się do uzasadnień teoretycznych – teorii naznaczenia społecznego (stygmatyzacji) oraz podkreślić rolę wiktymologii¹, dyscypliny mającej w centrum zainteresowania ofiary przestępstw.

To właśnie badania wiktymologiczne – jak zauważa E. Bieńkowska (1999, s. 11) – uświadomiły, że pora zahamować proces uprzedmiotowienia ofiar i rozpocząć przekształcanie w przeciwną stronę, w kierunku uczynienia z ofiary pełnoprawnego podmiotu procesu karnego. Dało to początek modelowi sprawiedliwości zadośćuczynieniowej – czy inaczej: naprawczej – której

¹ E. Bieńkowska wyróżnia następujące kierunki badań wiktymologicznych: badania nad rolą ofiary w genezie przestępstwa, badania nad zjawiskiem wiktymizacji kryminalnej, badania nad skutkami wiktymizacji kryminalnej dla ofiar i działalność na rzecz poprawy ich sytuacji (Bieńkowska, 2000).

podstawowymi elementami są naprawienie szkody i mediacja. Sprawiedliwość naprawcza² (ang. *restorative justice*) w odróżnieniu od sprawiedliwości karnej i koncepcji klasycznej nie nakłada kary oraz nie ma nic wspólnego z przypisywaniem winy. Jest to przełomowe podejście w koncepcji wymiaru sprawiedliwości karnej, w którym chodzi o konstruktywną reakcję na przestępstwo przez włączenie potrzeb ofiary do procesu rozwiązywania problemów wywołanych przestępstwem, a także uwzględnienie chęci sprawcy do przyjęcia odpowiedzialności za popełnione przestępstwo (Meier, 1999, s. 39). B.D. Meier uważa, że definicja sprawiedliwości naprawczej musi uwzględniać dwa bardzo istotne elementy (Meier, 1999, s. 39). Pierwszym z nich jest stwierdzenie, że sprawiedliwość naprawcza to takie podejście w systemie sprawiedliwości karnej, w którym sprawca nie ponosi kary narzuconej mu z zewnątrz, czyli przez sąd, ale np. dokonuje finansowego zadośćuczynienia na rzecz ofiary lub osoby trzeciej – instytucji charytatywnej, wykonuje pracę na rzecz społeczności lokalnej lub składa przeprosiny. Drugim elementem jest takie podejście, w którym ofiara staje się pełnoprawnym partnerem w postępowaniu, przestaje być osobą, której znaczenie ogranicza się jedynie do źródła dowodowego, ale zaczyna odgrywać aktywną rolę w postępowaniu. Ten procesowy aspekt sprawiedliwości naprawczej powszechnie kojarzony jest z pojęciem mediacji. Sprawiedliwość naprawcza reaguje na przestępstwo w sposób zmierzający do uzyskania zadośćuczynienia. Biorąc pod uwagę interes sprawcy, unika dezintegrujących kar, zmierza do zapobiegania dalszym przestępstwom. Do postępowania włącza ofiarę, mając na uwadze jej dobro i potrzeby. Poprzez sprawowanie funkcji kontroli oraz zachowania ładu i spokoju uwzględnia interes publiczny.

Po modelu retrybutywnym – nastawionym na wymierzenie sprawcy kary traktowanej jako odpłata, i modelu resocjalizacyjnym – skoncentrowanym na resocjalizacji, próbuje się stworzyć model – *restorative model*, którego głównym celem jest naprawienie lub zrekomensowanie krzywdy wyrządzonej przestępstwem³.

Duże zainteresowanie budzi wprowadzenie nowych środków i metod ukierunkowanych na osiągnięcie efektów w zapobieganiu przestępczości nieletnich i w procesie ich resocjalizacji (wdrażenie np. koncepcji *diversion*⁴), moż-

² Geneza sprawiedliwości naprawczej sięga wieków średnich, chociaż już biblijni Izraelici ustanowili, iż ten kto ukradnie wołu, musi zwrócić pięć wołu za jednego. Zob. Księga Wyjścia 21, 37.

³ W kształtowaniu modelu znaczącą rolę odegrały idee abolicjonizmu, w tym poglądy N. Christiego, L. Hulsmanna, koncepcja stygmatyzacji i zapoczątkowany przez nią ruch *diversion* oraz rozwój badań wiktymologicznych.

⁴ *Diversion* – skierowanie na inną drogę – powstrzymanie się przed kierowaniem sprawy nieletniego do postępowania sądowego i podejmowanie przez odpowiednią władzę, policję i prokuraturę – za zgodą nieletniego lub jego rodziców – decyzji o skierowaniu sprawy do postępowania alternatywnego (Czarnecka-Działuk, Ostrihańska, Wójcik, 1998).

liwości wyboru przez jednostkę między programem rehabilitacyjnym a procesem. Celem programu *diversion* jest doprowadzenie do resocjalizacji i readaptacji społecznej nieletniego, po uprzednim uzyskaniu zgody nieletniego na uczestnictwo w programie. Program taki może być przygotowany przez organizację pozarządową, wspierany przez gminę, popierany przez administrację rządową, stwarza większą możliwość korekcyjnego oddziaływania na nieletniego w środowisku otwartym. Sprawiedliwość naprawcza może tu być realizowana w toku postępowania mediacyjnego.

Mediacja w sprawach nieletnich uzyskała akceptację organizacji międzynarodowych. Jak zauważa D. Wójcik (1998), ten humanistyczny trend rozwinął się pod wpływem coraz szerszego upowszechniania idei i reguł zawartych w deklaracjach międzynarodowych, takich jak: Europejska Konwencja Praw Człowieka, Konwencja Praw Dziecka, Wzorcowe Reguły Minimum Narodów Zjednoczonych dotyczące Wymiaru Sprawiedliwości wobec Nieletnich⁵, w których to jest mowa o potrzebie ochrony godności człowieka, o gwarancjach i prawach osób oskarżonych, o eliminacji z systemów karnych kar degradujących człowieka.

Rada Europy od wielu lat podejmuje w swoich dokumentach problematykę przeciwdziałania przestępczości nieletnich. Europejski Komitet Problemów Przestępczości Rady Europy przeprowadził badania dotyczące przestępczości nieletnich. Zaprezentowano je w następujących raportach (podaję za: R a u, 1999, s. 10–11):

- raport na temat przestępczości nieletnich w powojennej Europie (1960);
- raport na temat roli szkół w zapobieganiu przestępczości nieletnich (1970);
- rezolucja (78) 62 w sprawie zmian społecznych i przestępczości nieletnich;
- rekomendacja (88/6) w sprawie reakcji społecznych na przestępczość nieletnich wśród rodzin emigrantów;
- rekomendacja (87) 20 w sprawie reakcji społecznych na przestępczość nieletnich.

Komitet Ministrów Rady Europy zwraca uwagę w swoich dokumentach – rekomendacjach na problematykę mediacji. Są to rekomendacje Komitetu Ministrów Rady Europy (*Aneks*):

- nr R (83) 7 w sprawie udziału społeczeństwa w polityce wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych;
- nr R (85) 11 w sprawie pozycji ofiary w prawie karnym materialnym i procesowym;
- nr R (87) 18 w sprawie uproszczenia wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych;
- nr R (87) 20 o reakcji społecznej na przestępczość nieletnich;

⁵ Wzorcowe Reguły Minimum – szerzej zob. Nowak, 1999. W regule 11. zawarte są wskazania dotyczące postępowania alternatywnego wobec nieletnich.

- nr R (87) 21 w sprawie pomocy dla ofiar przestępstw i zapobiegania wiktymizacji;
- nr R (92) 16 w sprawie reguł europejskich w odniesieniu do sankcji i środków stosowanych i wykonywanych w społeczności lokalnej;
- nr R (98) 1 o mediacji w sprawach rodzinnych;
- nr R (99) 19 dotycząca mediacji w sprawach karnych.

Najważniejszym dokumentem w dziedzinie mediacji w sprawach nieletnich jest rekomendacja nr (87) 20 w sprawie reakcji społecznych na przestępczość nieletnich, ponieważ podejmuje problematykę przeciwdziałania przestępczości nieletnich z perspektywy udziału w niej społeczeństwa. Rozdział II i III tej rekomendacji odnoszą się do postępowania pozasądowego i mediacji. W dokumencie tym podkreśla się, że społeczeństwo powinno odgrywać aktywną rolę w przeciwdziałaniu przestępczości nieletnich. Jak zauważa W. Rau (1999, s. 12), społeczeństwo musi angażować się w analizę przyczyn przestępczości nieletnich na poziomie lokalnym, określać odpowiednie strategie postępowania w tym zakresie i pomagać nieletnim przestępcom w powrocie do społeczeństwa, interakcji z nim i spełnieniu pozytywnej roli. Podkreśla się, że pożądane są te kierunki działań, które wykorzystują procedury wykluczające jakiegokolwiek włączanie nieletniego w system wymiaru sprawiedliwości karnej.

W podobnym kierunku zmierzają zalecenia ONZ, np. *Deklaracja podstawowych zasad sprawiedliwości dla ofiar przestępstw i nadużyć władzy* (Bieńkowska, 2000), z której wynika, że ofiarom przestępstw przysługuje wiele praw, między innymi: dostęp do mechanizmów wymiaru sprawiedliwości i do godnego, właściwego traktowania, do restytucji, do kompensacji i do pomocy. Mechanizmy nieformalne służące rozwiązaniu konfliktu, w tym mediacja, rozjemstwo i wymiar sprawiedliwości zwyczajowej albo praktyki miejscowe, powinny być – gdzie jest to stosowane – wykorzystane w celu ułatwienia pojednania i uzyskania zadośćuczynienia ofiarom. Sądy rodzinne i nieletnich powinny więc rozszerzyć katalog środków, także wprowadzając instytucję mediacji (Piechowiak, 1998b).

Postępowanie mediacyjne jest jednym z ważniejszych środków realizowania sprawiedliwości naprawczej. „Jest najmłodsza i najbardziej nowoczesną z istniejących reakcji prawno-karnych” (Bieńkowska, 1998, s. 55).

Mediacja, której celem jest pojednanie między pokrzywdzonym a sprawcą przestępstwa, według Janiny Waluk (2001, s. 530), polega na negocjacjach między stronami z udziałem bezstronnego obserwatora – mediatora. E. Bieńkowska (2000) definiuje mediację jako dobrowolnie podjętą przez strony próbę rozwiązania konfliktu wynikłego z przestępstwa i dojścia do ugody między sprawcą i pokrzywdzonym w kwestii zadośćuczynienia przy pośrednictwie bezstronnego mediatora.

Celem postępowania mediacyjnego jest ugoda, pojednanie między ofiarą przestępstwa a przestępcą, osiągnięte w wyniku negocjacji dokonanej pomię-

dzy nimi z udziałem mediatora podczas spotkania „twarzą w twarz”. Niezbędnym warunkiem rozpoczęcia mediacji jest uzyskanie zgody ofiary i sprawcy przestępstwa. Sędzia, klasyfikując sprawę nieletniego, powinien wysłuchać nieletniego i ustalić stan faktyczny, nie może być wątpliwości co do faktu popełnienia czynu karalnego przez nieletniego.

W czasie spotkania ze sprawcą ustala się jego gotowość do wzięcia udziału w postępowaniu mediacyjnym, a także możliwości i ewentualne formy zadośćuczynienia. Efektem końcowym mediacji jest spisanie treści porozumienia oraz ustalenie terminu wywiązania się przez sprawcę z ustalonej formy zadośćuczynienia. Po upływie wyznaczonego czasu sprawdza się sposób realizacji i przekazuje uzyskane informacje do instytucji sądowych. Jak zauważa A. Gaberle (2002, s. 10), „mediacja stwarza szansę znacznie skuteczniejszego oddziaływania wychowawczego na nieletniego niż środki orzekane przez sąd”. W sprawach nieletnich mediacja jest akceptowana przez społeczeństwo. Procedura mediacyjna powinna doprowadzić do wzbudzenia u sprawcy poczucia odpowiedzialności za popełniony czyn oraz wynegocjowania ugody między nim a ofiarą co do zadośćuczynienia, którego nie mógłby dochodzić w postępowaniu przed sądem. Mediacja pozwala na uniknięcie napiętnowania i tradycyjnych surowych środków postępowania, nieletniemu umożliwia pełniejsze zrozumienie skutków czynu zabronionego, stwarza możliwość podjęcia racjonalnego zadośćuczynienia i wyrównania wspólnie uzgodnionej wysokości szkody. Pojawia się szansa uzyskania bezpośredniego wpływu na rozwiązanie konfliktu powstałego w wyniku przestępstwa.

W Polsce mediację w sprawach nieletnich można prowadzić na każdym etapie postępowania – w momencie wszczęcia postępowania, w toku postępowania sądowego oraz w postępowaniu wykonawczym. Na wcześniejszym etapie pozytywny wynik mediacji stanowić może o niecelowości stosowania środków wychowawczych i poprawczych. W momencie orzekania sąd może zastosować środek wychowawczy w postaci zobowiązania nieletniego do określonego postępowania, a zwłaszcza do naprawienia wyrządzonej szkody i przeproszenia pokrzywdzonego. W postępowaniu wykonawczym wynik mediacji stanowić może przesłankę do zmiany lub uchylecia wykonywanego środka wychowawczego. Dopuszczalne jest też skierowanie sprawy do mediacji w okresie próby przy warunkowym zwolnieniu z zakładu lub umieszczeniu poza zakładem poprawczym.

Jakie korzyści płyną z zastosowania mediacji w sprawach nieletnich? Procedura mediacji jest mniej sformalizowana niż procedura sądowa – konflikt jest w rękach zainteresowanych stron i wyłącznie od nich zależy treść ewentualnego porozumienia. We właściwie przeprowadzonym postępowaniu mediacyjnym nie ma wygranych i przegranych; akceptując ugodę, obie strony czują się w pewnym stopniu zwycięzcami. Mediacja zapewnia podmiotowe traktowanie wszystkich jej uczestników, którzy mają szanse na „zachowanie

twarzy”. Istnieje możliwość odbudowania między stronami naruszonego zaufania, co nie jest bez znaczenia, zwłaszcza gdy konflikt dotyczy krewnych. Strony nie tracą też możliwości wejścia na tradycyjną drogę sądową. Jak zauważa A. Gaberle (2002, s. 8), sąd nie jest dobrym miejscem do podejmowania działań wychowawczych, gdyż nie da się tam uniknąć atmosfery oficjalności. To zdecydowanie utrudnia nawiązanie kontaktu z nieletnim, a sprzyja traktowaniu go jako przedmiotu czynności wychowawczych. Sąd ma zbadać, czy, a jeśli tak, to jakie środki zastosować wobec nieletniego, aby osiągnąć cele wychowawcze, nieletniemu nie stawia się zarzutu. W takim modelu postępowania osoba pokrzywdzona może odgrywać jedynie marginalną rolę, nie może nawet przedstawić swoich roszczeń, a to niekiedy prowadzi do zwiększenia krzywdy i nasilenia konfliktu między poszkodowanym a nieletnim. W postępowaniu prowadzonym bez udziału ofiary niezwykle trudno jest uzmysłowić nieletniemu, iż wyrządził komuś krzywdę, i przekonać go o niewłaściwości jego zachowania.

V. Konarska-Wrzesek (2000, s. 62–69; zob. też: Nowak, 2005) stwierdza, że wprowadzenie możliwości kierowania spraw nieletnich dopuszczających się czynów zabronionych do postępowania mediacyjnego otwiera drogę do szerokiego pozasądowego oddziaływania wychowawczego na nieletnich przez uświadomienie im w drodze bezpośredniego kontaktu z ofiarą szkodliwości ich zachowań, rozmiaru cierpienia ofiary oraz konieczności zadośćuczynienia wyrządzonym krzywdom i zrekompensowania szkód, co przyczynić się powinno do wyrobienia poczucia odpowiedzialności za własne zachowania. Procedura mediacyjna powinna przynieść korzyści osobie poszkodowanej przestępstwem (Wójcik, 1998, s. 14; zob. też: Waluk, 2001, s. 532). Pokrzywdzony, decydując się na postępowanie mediacyjne, czuje, że bierze sprawę we własne ręce. Na skutek przestępstwa ofiara przeżywa szok psychiczny, czuje się całkowicie niedoinformowana (odczuwa, że organ prowadzący postępowanie karne nie informuje jej dostatecznie albo wcale o przebiegu sprawy, tak jakby rola ofiary skończyła się z chwilą zgłoszenia na policję faktu popełnienia przestępstwa). Ofiara zastanawia się, dlaczego ją to spotkało. Procedura mediacji daje ofiarze okazję do wyjaśnienia wątpliwości, zadania pytań. Ofiara ma szansę dowiedzieć się, jakie były motywy popełnienia przez sprawcę przestępstwa. Postępowanie mediacyjne pozwala ofierze rozładować złość, jest też sposobem na uniknięcie potraumatycznych (pourazowych) skutków strachu i stresu doznanych podczas przestępstwa. Spotkanie ze sprawcą „twarzą w twarz” pozwala ofierze zracjonalizować strach, odzyskać komfort psychiczny.

Jak zauważa B.D. Meier (1999, s. 51), spotkanie mediacyjne stwarza uczestnikom możliwość odreagowania napięcia emocjonalnego i ujawnienia emocji („wentylacja emocji”) wywołanych zaistniałym konfliktem, spojrzenie na niego z dystansu. Odwołując się do teorii „reintegracyjnego zawstydzienia”

Braithwaita, można wykazać, iż konstruktywne formy społeczne rozwiązywania konfliktu, którym towarzyszą oznaki dobrowolnego dystansowania się do przestępstwa ze strony sprawcy, charakteryzują się dużym stopniem zmniejszenia recydywy.

W wyniku postępowania mediacyjnego sprawca odnosi liczne korzyści. Zazwyczaj początkowo sprawcy decydują się na uczestniczenie w mediacji, aby uniknąć kary. Jednak w trakcie postępowania większość z nich zmienia swój stosunek do ofiary. W wyniku konfrontacji nieletni ma możliwość zobaczyć w ofierze kogoś cierpiącego, konkretnego człowieka. Mediacja stwarza sprawcy możliwość poznania odczuć drugiego człowieka. Sprawca, słuchając relacji ofiary, ma okazję zrozumieć krzywdę, jaką swej ofierze wyrządził. W procesie mediacji sprawca uczy się aktywnego współdziałania w naprawianiu skutków swego czynu, ma możliwość odnieść się do czynu w inny sposób. Mediacja zawiera – jak twierdzi J. W a l u k (1998, s. 115) – duży ładunek pozytywnych wartości wychowawczych oraz profilaktycznych.

Dzięki mediacji sprawca ma możliwość uniknięcia stygmatyzacji.

Zaletą mediacji jest uwzględnienie racji oraz interesów zarówno sprawcy, jak i ofiary. Mediacja wpływa też na obniżenie kosztów funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, pozwala zaoszczędzić środki publiczne, jakie wydano by w razie umieszczenia nieletniego w placówce resocjalizacyjnej czy orzeczenia nadzoru kuratora. Można stwierdzić, że mediacja stanowi alternatywę dla resocjalizacji zakładowej, umożliwia nieletniemu readaptację do społeczeństwa, ale też umożliwia włączenie ofiary w proces resocjalizacji sprawcy.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że społeczeństwo musi zapewnić środki potrzebne nieletniemu sprawcy do umożliwienia naprawienia szkody, ale państwo powinno też zorganizować odpowiednie służby świadczące pomoc dla ofiar, wspierać organizacje broniące interesów ofiar oraz stworzyć fundusze na rzecz ofiar.

Stosowanie mediacji budzi pewne wątpliwości i zagrożenia. S. Falck (podają za: W ó j c i k, 1998, s. 15–16) przyznaje, iż istnieje obawa, że ośrodki, które zajmują się postępowaniem mediacyjnym w przypadku nieletnich, staną się „quasi-sądami” dla nieletnich. Stawia również pytanie, czy pozytywne zakończenie mediacji można uważać za prawdziwe, a nie pozorne rozwiązanie konfliktu.

Jednym z podstawowych argumentów przeciw mediacji jest to, że mediacja podkopuje tradycyjny wymiar sprawiedliwości, a przecież ludzie są przywiązani do tradycyjnego systemu wymiaru sprawiedliwości. Pozostaje także pytanie, czy na skutek stosowania mediacji wobec sprawców niektórych przestępstw można mówić o skuteczności mediacji w postaci zmniejszenia rozmiarów przestępczości. Istnieje obawa, iż spowoduje to raczej rozszerzenie kontroli

sądowej i zwiększenie liczby włączonych do systemu wymiaru sprawiedliwości. Jak sędzi S. Falck (podaje za: Wójcik, 1998, s. 15–16), część przypadków kierowanych do mediacji dotyczy mniej poważnych przestępstw i w postępowaniu karnym mogłaby zostać umorzona.

Do najbardziej znaczących zagrożeń I. Wagner (1998, s. 89), E. Bienkowska (1997), Z. Piechowiak (1998a) zaliczają:

- konieczność ponownego przeżywania zdarzenia wywołującego negatywne emocje towarzyszące spotkaniu ofiary ze sprawcą, obawa osoby pokrzywdzonej przed wejściem w ponowny kontakt ze sprawcą;
- wymuszenie zgody pokrzywdzonego na prowadzenie mediacji ze sprawcą (dobrowolność i brak przymusu to podstawowe idee mediacji);
- szantażowanie ofiary przez sprawcę;
- prowadzenie mediacji później niż do czasu wszczęcia postępowania sądowego;
- stosowanie mediacji w sprawach, w których został naruszony porządek prawny lub dobro społeczne, co sprawia, że postępowanie pojednawcze postrzega się jako wyraz bezsilności państwa w egzekwowaniu przestrzegania prawa, zmuszając pokrzywdzonych do pertraktacji ze sprawcą np. bardzo dotkliwej krzywdy;
- stosowanie mediacji wobec głęboko zdemoralizowanych przestępców;
- nadużywanie mediacji przez pokrzywdzonych w celu stawiania wysokich żądań finansowych wobec rzeczywistych bądź subiektywnych, wskazanych przez nich sprawców przestępstw;
- prawdopodobieństwo powstania poczucia bezkarności u sprawcy, gdyby mógł wielokrotnie korzystać z tego środka;
- słaba dyscyplina przestrzegania prawa przez polskie społeczeństwo;
- wysokie koszty jednostkowe (po stronie pokrzywdzonego);
- brak skutecznych mechanizmów egzekwowania ugód mediacyjnych;
- biurokratyzacja i rutynizacja pracy mediatorów.

Warto dodać, że mediacji nie sprzyja niska świadomość społeczna istnienia i zasad działania systemów mediacyjnych oraz postrzeganie mediacji jako wymiaru sprawiedliwości gorszej – II kategorii, a także punitywność społeczeństwa.

Dość powszechne są stereotypy na temat środków zapobiegania demoralizacji i czynom karalnym nieletnich – często ograniczające się do represji i izolacji, coraz częściej do stosowania kar kryminalnych wobec nieletnich. Na pewno mediacji nie sprzyja nieufność pracowników wymiaru sprawiedliwości wobec nowej instytucji. Zgodzić się trzeba z poglądami prezentowanymi w literaturze przedmiotu, że o powodzeniu mediacji decyduje wiele czynników i warunków, które trzeba spełnić, przede wszystkim odpowiednia selekcja spraw przez sędziego oraz właściwie przeprowadzona mediacja przez odpowiednio przygotowanego mediatora.

Mediacja jest jedną z możliwych reakcji w stosunku do nieletnich przestępców; stanowi korzystną alternatywę dla tradycyjnych środków ze względu na możliwość zmniejszenia demoralizacji nieletnich oraz ich recydywy. Z pewnością wobec przeciążenia systemu sprawiedliwości, niezadowolenia społecznego z traktowania sprawców i ofiar przez tradycyjny system mediacja jest ciekawym rozwiązaniem.

Idea zadośćuczynienia ofiarom przez nieletnich sprawców jest zgodna ze światowymi tendencjami, aby sprawy nieletnich rozstrzygane w sądach traktować jako ostateczność, a rozwiązywać konflikt powstały w wyniku czynu zabronionego popełnionego przez nieletniego przy użyciu środków alternatywnych, z których to mediacja wydaje się najskuteczniejszym rozwiązaniem. Jak zauważa B. Urban (1997, s. 197), system alternatywny daje szansę zmiany osobowości i zachowania bez poczucia niesłusznego i surowego ukarania, zabezpiecza dotychczasowe więzi społeczne w naturalnym środowisku (głównie chodzi o rodzinę) i jest mniej stygmatyzujący.

Bibliografia

- Aneks. „Mediator” 2002, nr 20.
- Bieńkowska E., 1997: *Mediacja między ofiarą i sprawcą przestępstwa*. „Jurysta”, nr 7.
- Bieńkowska E., 1998: *Istota i znaczenie mediacji w prawie karnym*. „Mediator”, nr 8.
- Bieńkowska E., 1999: *Poradnik mediatora*. Warszawa.
- Bieńkowska E., 2000: *Wiktymologia. Zarys wykładu*. Warszawa.
- Czarnecka-Działuk B., Ostrihańska Z., Wójcik D., 1998: *Zasady odpowiedzialności karnej nieletnich wobec kodyfikacji karnej*. „Państwo i Prawo”, z. 9–10.
- Gaberle A., 2002: *Alternatywne środki stosowane wobec nieletnich*. „Mediator”, nr 20.
- Konarska-Wrzosek V., 2000: *Postępowanie mediacyjne w sprawach nieletnich*. „Przegląd Sądowy”, nr 4.
- Meier B.D., 1999: *Sprawiedliwość naprawcza – zarys koncepcji*. W: *Mediacja. Nieletni przestępcy i ich ofiary*. Red. B. Czarnecka-Działuk, D. Wójcik. Warszawa.
- Nowak A., 1999: *Zarys postępowania z nieletnimi dla pedagogów*. Katowice.
- Nowak A., 2005: *Mediacja między nieletnim a ofiarą alternatywą wobec środków tradycyjnych*. W: *Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży – zagrożenia cywilizacyjne w aspektach: pedagogicznym, instytucjonalnym i legislacyjnym*. Red. E. Krzyżak-Szymańska, A. Szymański. Katowice.
- Piechowiak Z., 1998a: *Badania świadomości dorosłych i nieletnich dotyczące mediacji*. „Jurysta”, nr 10/11.
- Piechowiak Z., 1998b: *Mediacja w sprawach nieletnich i w sprawach rodzinnych*. „Jurysta”, nr 3–4.
- Rau W., 1999: *Prace Rady Europy w dziedzinie mediacji między ofiarą a sprawcą przestępstwa*. W: *Mediacja. Nieletni przestępcy i ich ofiary*. Red. B. Czarnecka-Działuk, D. Wójcik. Warszawa.
- Urban B., 1997: *Zachowania dewiacyjne młodzieży*. Kraków.

- Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich.* [Tekst jednolity]. Dz.U. 2002, Nr 11.
- Wagner I., 1998: *Mediacja jako alternatywna forma w procesie resocjalizacji nieletnich przestępców.* „Auxilium Sociale – Wsparcie Społeczne”, nr 3/4.
- Waluk J., 1998: *Kto i dlaczego wprowadza w Polsce mediację.* „Jurysta”, nr 3-4.
- Waluk J., 2001: *O pojednaniu ofiary ze sprawcą przestępstwa.* W: *Problemy więziennictwa u progu XXI wieku.* Red. B. Hołyst, W. Ambroziak, P. Stępnia k. Warszawa–Poznań–Kalisz.
- Wójcik D., 1998: *Psychologiczne problemy mediacji w postępowaniu z nieletnimi.* „Jurysta”, nr 3-4.